

Hoofdstuk 1

De verkeersregelaar blies op z'n fluitje, hij wist er op de een of andere manier 'wel godverdomme' mee te zeggen. Ik had zijn stopgebaar niet gezien, onoplettend, ik geef het toe.

Het was aprilmaand prachtig lenteweer, de eerste warme dag sinds tijden lokte iedereen naar buiten.

Volle terrasjes, sjokkende winkelaars, kinderen lieten hun ouders uit, dappere toeristen leerden wankelend fietsen en het straatmeubilair werd in ere hersteld na maanden alleen door honden als plaspaal te zijn gewaardeerd, door een mix van neerstrijkende buurtbewoners, overzeese bezoekers en dagjesmensen van buiten de Randstad. De belofte van de aanhoudend opklimmende temperatuur maakte de saaiste straten levendig, iedereen met gelegenheid was er vandaag op uitgetrokken om te genieten van Amsterdam in de zon, net als wij.

We hadden zoveel bij te kletsen dat we van de omgeving uitzoomden en inzoomden op elkaar. De stad was overal en nergens 'in onderhoud', onvermijdelijk doorkruiste je om de haverklap een bouwput waar stoplichten waren vervangen door verkeersregelaars. Rond iedere kuil in het trottoir, opgebroken oversteekpunten, omleidingen en toeristische trekpleisters wemelde het van de fluorescerende hesjes om de meute in gebarentaal veilig langs het obstakel te leiden. Stoppen en gaan begreep ik. Ik had moeite met de zonder enig oogcontact in snel-treinvaart uitgevoerde voor mij totaal fictieve zwaai patronen.

Na het stopteken van de verkeersregelaar staken wij over. Wij zijn mijn vriend Jos en ik, Antonia. Hij is wit en ik ben zwart. Het is belangrijk dit detail te noemen, de kleur van onze huid. Toen wij overstaken ontstond er een probleem. Het was mijn schuld, want omdat ik totaal opging in wat Jos vertelde liet ik de navigatie over aan mijn automatische piloot die de kennelijk veranderde betekenis van het principe 'zebrapad' had gemist. Met mijn arm gehaakt door de zijne trok ik hem in de overtreding mee.

Vier verkeersregelaars stonden aan de kant in het zonnetje tot hun collega alarmerend floot dat er nood aan de man was.

"Tuut tuutuutuutuut."

'Wel godverdomme' floot hij. Keihard geaccentueerd.

De verpozenden schoten in het gelid op de sirene van gevaar. Zijn fluiten betekende calamiteit, dreiging van de hoogste gradatie.

De verkeersregelaar met de taak te waken over het zebrapad sprong voor onze neus. Hij landde wijdbeens, armen gestrekt met de handpalmen op een centimeter van mijn gezicht, wat het gewenste effect had, ik schrok en deinsde achteruit terug de stoep op.

“U moet stoppen.”

Ik knikte dat ik het misschien iets te laat, maar toch nog net op tijd had begrepen. De man die ‘wel godverdomme’ had gefloten deelde zijn mening over onze ongehoorzaamheid met zijn collega.

“Het zijn altijd weer die zwarten, laat die negers toch naar hun eigen land oprotten. Ze willen niet luisteren.”

De verkeersregelaar maakte daarop snel het gebaar van gaan, Jos maakte aanstalten, maar nu bleef ik staan.

De woorden van de drie stappen achter ons staande man maakten mij kwaad, enorm kwaad. Na het uitspugen van zijn opzettelijk kwetsende tekst liep hij laf terug naar zijn eigen zebrapad.

Het trof mij, mijn vriend Jos nam het niet voor mij op.

Wat was hij voor een sukkel, lul, klootzak.

Hij poetste het weg.

“Wat maakt het uit, neem het niet te nauw, het is een idioot. Maak er niet zo’n punt van.”

Ik kon mijn oren niet geloven.

Dit was wat mijn vriend zei terwijl hij getuige was van discriminatie op z’n minst en waarschijnlijk een uiting van diepgeworteld racisme.

“Nu moet je iets doen Jos. Weet ik wat, verzin iets.

Vraag hem naar zijn naam, doe jezelf voor mijn part voor als een politieagent, wat dan ook. Kom voor mij op, doe iets.

Geef hem op z’n flikker. Maak hem duidelijk dat hij iets fout heeft gedaan.”

“Laat het, we lopen door.”

En dat deden wij, ik spartelde tegen door te zeggen dat hij zichzelf liet zakken door niet voor mij op te komen.

Daarna hebben wij het over van alles gehad, behalve daarover, terwijl het de rest van de dag tussen ons in de lucht hing.

Ik vond het te pijnlijk omdat ik hem kwalijk nam dat hij geen signaal had afgegeven en hij begon er ook niet over.

Achteraf was dit de eerste ontmoeting met ons afscheid.

Het onderwerp kleur stond duidelijk op de maatschappelijke agenda. Na ongeveer zeventig plus jaar weggijken en de poorten naar succes en welvaren te openen voor witte mensen, prijken vandaag de dag op elk billboard van toonaangevende bedrijven alle kleuren mensen.

Het werkelijke Nederland werd zichtbaar in commercials, bij talk-shows als presentator en als deskundige, verslaggevers, nieuwslezers, op covers van tijdschriften, kortom gekleurde representanten van ons land kregen van de een op de andere dag een op hun talent aansluitende carrièrekans.

Er was iets aan de hand. Een inhaalslag, schuldbekentenis? Mijn bewustwordingsproces verliep zoals de wereldwijde verandering schoksgewijs. De glooiende opbouw was er zeker geweest, van inslikken, van geen kant op kunnen, van positie accepteren en het juiste moment voor ontboezeming afwachten. Het gevoel kreeg een podium en werd zichtbaar.

Het zwarte zelfbewustzijn kwam uit de kast.

Jos en ik hadden het steeds vaker over onze gedeelde geschiedenis, wat was de opbrengst, wat het verlies, hoe verhielden wij ons daartoe en het belangrijkste, hoe vonden wij elkaar in de oplaaierende stemming die zwart en wit verdeelde. In dit nieuwe licht waarin ik mijn zelfzijn heroverwoog, kon ik Jos niet ontzien. Hij bagatelliseerde mijn beleving, met zijn verdediging sneed hij de doornen van mijn rozensteel.

Wat stelde onze relatie nog voor?

Toen ik hem na een klein half jaar mentaal worstelen vertelde dat ik het niet fijn meer had, moest ik alsnog het verhaaltje van de ene druppel uitleggen waardoor ik 'ons' tijdelijk in de koelkast zette. Wat hij zag als zout leggen op slakken, ervoer ik als een olifant in de porseleinkast.

De vereniging van draagkracht door zwart en wit had eindelijk een brede basis gelegd.

Het werd tijd dat alle kleuren aan elkaar konden groeien.

De beweging op het wereldtoneel leverde input aan de gespreksstof met iedereen, wat het psychische klimaat beïnvloedde en mij stimuleerde mijn zelfrespect te bewaken.

Ik merkte hoe moeilijk het was patronen te doorbreken, ik merkte hoe honkvast wij allemaal waren. Al waren het kleinigheden en geeneens slecht van zin. Zoals de verwijzing naar 'jullie', 'waar jij vandaan komt', 'in jouw cultuur' of de oneerbiedig generaliserende grapjes met een Surinaamse tongval meestal met het onderwerp luiheid en te laat komen, maar ook ongevraagd aan mijn haar zitten 'is het echt' of 'jij hebt geen zonnebrandcrème nodig' of 'ik zie geen kleur' of 'die buitenlanders, maar jij bent anders'.

Zodra ik in gezelschap van witte vrienden en collega's de woorden huidskleur en discriminatie in één zin gebruikte, werd er dikwijls di-